

РЕФОРМА СУДОВОЇ СИСТЕМИ ГРУЗІЇ

Жук Д.В.

***Студентка 4-го курсу юридичного факультету
Київського національного університету імені Т. Шевченка***

Актуальність теми дослідження обумовлена роллю реформ у сучасних правоохоронних і правозастосовних системах країн світу. Приклад Грузії є

досить показовим, оскільки судова система цієї держави була не просто змінена, а відбудована майже з початку. Реформуванню була піддано юстицію загалом, а не тільки окремі підрозділи та інститути. Концепція передбачає зміну організації судової влади, її збалансоване функціонування, всебічне і поступове проведення реформ, метою яких оголошено створення незалежної судової системи. Цей позитивний досвід може бути використаний іншими країнами, що стикаються із необхідністю реформування власних систем юстиції.

Щодо **основних напрямків реформ**, то слід виділити: інституційні зміни, перетворення судового апарату та Вищої Ради юстиції, створення суду присяжних, захист правопорядку загалом. І хоча процес змін ще не закінчився, продуктивність реформ є досить високою [10,3].

Але, на думку Ю. Овсяннікова, кожен процес супроводжується негативними факторами. Найбільш вагомими причинами, що гальмували процес реформування, були: мізерні зарплати суддів, відсутність матеріально-технічних ресурсів, нездатність провести реформи в інших системах органів юстиції, відсутність політичної волі та корумпованість державних структур [5,2].

Одним з основних напрямків реформи була **інституційна реорганізація судової системи**. В результаті створено функціонально-збалансовану систему з повним забезпеченням реалізації принципу послідовності інстанцій. Наразі судова система виглядає наступним чином: 1) Верховний суд (касаційна інстанція); 2) Апеляційні суди (апеляційна інстанція); 3) Районні (міські) суди, мирові судді (суди першої інстанції) [5,4].

Одним з основних напрямків реформування судової системи була модернізація судів першої інстанції, що передбачала точне визначення питань, що підпадають під їх юрисдикцію, а також визначення спеціалізації суддів, що сприяє більш швидкому і якісному розгляду справ [11,3].

Також важливим є те, що у 2010 році парламент Грузії прийняв поправки до Конституції, в яких знайшло відображення зміцнення незалежності та недоторканності судової влади, зокрема було введено правило про довічне призначення суддів. На даний момент розглядаються поправки, які передбачають неприпустимість зміни принципів і гарантій незалежності судової влади, закріплених Конституцією. Це так звана «гарантія незмінності» [9,11].

Один із пріоритетних напрямків реформи, що передбачає **реорганізацію Вищої ради юстиції**, можна вважати завершеним. Вища рада юстиції, очолювана Головою Верховного суду Грузії, перестала бути консультативним органом Президента. Повноваження Вищої ради юстиції включають в себе: формування бюджету судової системи, забезпечення матеріально-технічними ресурсами і контроль за їх використанням, призначення суддів, припинення їх повноважень, заохочення суддів, здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів та ін. [6,31]

Судді (крім Голови Верховного суду Грузії, який є Головою ради) подаються як кандидати у члени Вищої ради юстиції лише Головою

Верховного суду Грузії і обираються членами ради Конференції суддів Грузії. Відповідно, судді становлять більшість у Вищій раді юстиції та їх позиція є вирішальною у будь-яких питаннях. Це є ще однією важливою гарантією незалежності. Крім цього, відповідно до змін, внесених в органічний закон «Про суди загальної юрисдикції» 5 липня 2008 року, з 3-х членів ради, що обираються Парламентом, один член повинен бути представником парламентської опозиції [2,8]. Ця поправка зробила діяльність Вищої ради юстиції більш прозорою.

Проведення судової реформи не може дати бажаного результату, якщо не будуть досягнуті успіхи в залученні до здійснення правосуддя неупереджених, чесних і, що найважливіше, висококваліфікованих суддів [5,5].

Кадрова реформа судової системи пройшла два етапи:

1) Перехідний період (2005-2007). Виняткова увага була приділена на формування строго визначених критеріїв відбору суддів, а саме особистих якостей і особливостей суддів, репутації, кваліфікації та аналітичного мислення. Враховуючи ці критерії, в ході реформи було призначено 160 нових суддів. Це приблизно п'ята частина корпусу.

2) Нова система відбору та професійної підготовки суддів, яка почала реалізовуватися з жовтня 2007 року на базі Вищої школи юстиції [5,6].

На поточному етапі здійснюється одна з найважливіших завдань - підготовка студентів школи юстиції та перепідготовка діючих суддів з метою їх професійного вдосконалення [12]. Згідно з пунктом 3 статті 1 закону «Про Вищу школу юстиції» слід забезпечувати і безперервне підвищення кваліфікації суддів [3,7].

Вищою радою юстиції також формується дисциплінарна колегія у складі 5 членів, двоє з яких обираються членами ради, які не є суддями, а троє - суддями - членами ради. Підставами дисциплінарної відповідальності суддів є серйозні порушення закону (окремо виділено порушення антикорупційного законодавства, порушення правил запобігання конфлікту інтересів, поведінка, що суперечить статусу судді, необґрунтована затримка розгляду справи, порушення кодексу етики суддів та ін.) [4,72]

Щодо **забезпечення судів фінансовими і матеріальними ресурсами**, то це є важливою передумовою для здійснення судової реформи. Для забезпечення незалежності судової влади повинна бути гарантована фінансова незалежність.

Для забезпечення прозорості судової системи відомості про витрати бюджетної системи щорічно публікуються і стають доступними громадськості [7]. У рамках реформи у суддів зросла заробітна плата, що є однією з основних гарантій незалежності, поліпшено умови роботи в судах, на рівні європейських стандартів впроваджені інтегровані віртуальні мережі (VPN) та електронні системи управління справами, що позитивно вплинуло на судову систему [9,15].

Але слід пам'ятати, що для громадян є важливим не тільки здійснення правосуддя неупередженим незалежним судом, але і можливість швидкого вирішення справ, а також **доступність правосуддя**.

Протягом багатьох років судова система була перетворена на бюрократичне коло, документи виявилися розосередженими в багатьох реєстрах, що призвело до того, що громадяни стали змушені шукати свої справи у працівників різних судів та інстанцій [6,35].

Інформатизація діяльності судів дозволила остаточно вирішити цю проблему. У 2011 році всі суди Грузії були підключені до єдиної мережі, була запроваджена електронна система управління судовими справами, що виявилось корисним не тільки для суддів, а й для сторін судових справ і пересічних громадян. Стара система паперових реєстрів скасована. Заяви, що подаються до судів, реєструються в електронному реєстрі.

Система пов'язана з веб-ресурсом info.court.ge. У будь-який час заявник, використовуючи свій пароль, може відстежувати рух своєї справи. Всі дії, здійснювані судом і сторонами автоматично фіксуються на сторінці справи. Можна відстежити, коли та який суддя був призначений для розгляду справи, які рішення і постанови у справі він прийняв, які дії вчинила інша сторона у справі.

Одним із найбільших досягнень системи є те, що технічна частина судового розгляду, на яке витрачається близько 70-80% часу судді, надається як шаблон в програмі. Це дозволяє судді більше часу приділити інтелектуальній частині [5,23].

Особливо важливим напрямком реформи є **зміцнення комунікацій між судом та громадськістю**. Прозорість судової системи, її публічність стали важливими передумовами для успіху реформи.

Значні кроки були зроблені в напрямку створення прозорих відносин між судом і громадськістю. Відразу після початку реформ за європейським досвідом у судах було введено посаду судді-спікера. У кожному суді тепер є по два-три спеціально навчених судді, які, завжди готові прокоментувати рішення своїх колег простою і зрозумілою мовою [8,16].

Суди планують і здійснюють заходи, спрямовані на більш активну участь суспільства, підвищення рівня його обізнаності щодо діяльності суду. Також збільшилася роль засобів масової інформації, і все частіше стали висвітлюватися у пресі події, що відбуваються в судах, а також новини судової реформи.

Представники засобів масової інформації мають можливість отримувати інформацію з різних тем за допомогою веб-сторінок міських, апеляційних судів і Верховного суду Грузії. У ресурсах мережі Інтернет вони можуть також ознайомитися з поточними та архівними рішеннями Верховного суду Грузії.

У Вищій раді юстиції регулярно проводяться наради з діючими міжнародними та неурядовими організаціями, представниками засобів масової інформації з питань забезпечення прозорості у відносинах між судами та громадськістю. Такі заходи спрямовані на підвищення обізнаності громадськості про поточну діяльність суду, формування культури правової поведінки і підвищення правосвідомості [5,38].

Зважаючи на ці фактори, поряд з підвищенням обізнаності, суспільна довіра до судової системи також зростає. Аналіз досліджень, проведених

різними міжнародними організаціями, показує, що з кожним роком все більше і більше людей заявляють про свою довіру до судової системи. За результатами опитування у Грузії «Чи довіряєте ви судам?» динаміка зросла з 53% опитаних (станом на травень 2010 року) до 76% (травень 2014 року) [6,34].

Основною новацією в історії грузинського правосуддя є **введення суду присяжних**. Новий Кримінально-процесуальний кодекс Грузії, який набув чинності 1 жовтня 2010, передбачає, що кримінальні справи певних категорій розглядаються судом за участю присяжних засідателів.

Кримінально-процесуальним кодексом Грузії передбачено поступове розширення категорії справ, що підлягають розгляду судом за участю присяжних засідателів [1]. Так, до 1 жовтня 2012 суд за участю присяжних засідателів діяв тільки в Тбіліському міському суді і розглядав віднесені до його територіальної підсудності справи про навмисні вбивства при обтяжуючих обставинах. Були запропоновані зміни до законодавства, за якими присяжні зможуть розглядати справи колишніх високопосадовців, а також справи, щодо яких існує високий інтерес громадськості.

Запровадження суду присяжних являє собою один з найбільш важливих етапів не тільки у процесі реформування судової системи, але і впливає на демократичний розвиток країни в цілому, оскільки підвищує довіру громадян до судової системи, запроваджує участь громадськості у здійсненні правосуддя у формі вирішення питання про винуватість чи невинуватість.

Можна зробити висновок, що реформування судової системи Грузії відбулося у таких напрямках:

- запроваджено вертикальну судову систему із чітким розмежуванням компетенції між судами різних інстанцій;
- створено інститути, що дозволяють судовій владі самостійно здійснювати управління без участі виконавчої та законодавчої влади;
- започатковано досить прозору і дебюрократизовану систему відбору та підготовки кандидатів у судді, підвищення кваліфікації суддів;
- покращено матеріально-фінансове забезпечення суддів, поліпшено умови їх роботи;
- було інформатизовано усе судове провадження;
- підвищено рівень комунікації між суддями, засобами масової інформації та громадськістю в цілому;
- створено службу судових приставів;
- розпочато роботу суду присяжних.

Процес реформування судової системи Грузії є унікальним процесом, оскільки судова система цієї держави була не просто змінена, а відбудована майже з початку. Тому такий досвід є актуальним і важливим у сучасній правовій системі світу.

Науковий керівник:
професор кафедри правосуддя
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук Кучинська Оксана Петрівна

Список використаних джерел

1. Уголовно – процессуальный кодекс Грузии
http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/_09_10_2009.pdf
2. Закон Грузии «О судах общей юрисдикции»
<http://www.refworld.org.ru/pdfid/548f0a774.pdf>
3. Закон Грузии «О Высшей школе юстиции»
<https://matsne.gov.ge/ru/document/view/25594>
4. Клендров М. Статус судьи: правовой и смежный компоненты. / М. Клендров. – Москва: Норма, 2011 – 472 с.
5. Овсянников Ю. Судебная реформа в Грузии (2005 – 2012) / [Электронный ресурс]. / - 2013. - Режим доступа до ресурсу: <http://library.zakon.ru/publication/2077>
6. Дворников Д. Судебная система Грузии: на перепутье реформы / [Электронный ресурс]. / - 2013. - Режим доступа до ресурсу: http://rapsinews.ru/international_publication/20120525/263265278.html
7. Сайт Верховного суду Грузії / [Электронный ресурс] / Режим доступа до ресурсу: www.supremecourt.ge
8. Брошюра Верховного суду Грузії / [Электронный ресурс] / Режим доступа до ресурсу: <http://www.supremecourt.ge/eng/court-reform/>
9. Отчет председателя Верховного суда Грузии Коте Кублашвили / [Электронный ресурс]. / - 2012. - Режим доступа до ресурсу: <http://www.apsny.ge/2013/pol/1358392661.php>
10. Судебная система Грузии – процесс реформирования / [Электронный ресурс]. / - 2014. - Режим доступа до ресурсу: http://uba.ua/documents/text/Ketevan_Bebiashvili.pdf
11. Отчет Комиссии эффективности правосудия Совета Европы за 2012 год / [Электронный ресурс]. / - 2012. - Режим доступа до ресурсу: <http://www.vestikavkaza.ru/news/Komissiya-Soveta-Evropy-vysoko-otsenila-rabotu-Verkhovnogo-suda-Gruzii.html>
12. Доклад «Подготовка судей» (Восточное партнерство – Содействие правовой реформе в странах Восточного партнерства, Рабочая группа «Профессиональные судебные системы» / [Электронный ресурс]. / - 2013. - Режим доступа до ресурсу: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/Source/judic_reform/Eastern%20Partnership_Report%20on%20Training%20of%20Judges_Russian_final%20version.pdf